De eenzame dood van Joop Wilhelmus

Het tragische leven van de oprichter van de Chick

door Siem Eikelenboom

Joop Wilhelmus begon in 1968 het pornoblad Chick, dat een oplage van 140.000 bereikte. Door dit blad en door zijn opvallende verschijning (lange blonde haren in een matje, bakkebaarden, witte pakken, dito laarzen en opvallend grote bril) werd Wilhelmus een bekende Nederlander. Geliefd bij de vrije jongens, maar gehaat bij burgermannen en feministen. Portret van de pornokoning die aan lager wal raakte.

Op vrijdag 9 september 1994 zijn schoonmakers bezig op een oude schuit in de Voorstraathaven van Dordrecht. Als een van hen opkijkt van zijn werkzaamheden ziet hij een hand uit het water steken. Met zijn collega trekt hij aan de hand; langzaam komt er een lichaam boven.

De dode blijkt de 51-jarige Joop Wilhelmus te zijn, de aan lager wal geraakte pornokoning. Direct denkt de politie aan een misdrijf, want in de loop van zijn carrière heeft Wilhelmus veel vijanden gemaakt. Uiteindelijk luidt de doodsoorzaak: dood door verdrinking. De avond voor zijn dood was Wilhelmus gesignaleerd in diverse Dordtse kroegen. Hij proostte op zijn herwonnen vrijheid. Hij had enkele jaren vastgezeten nadat hij was veroordeeld voor verkrachting van zijn dochters. Laat in de avond moet hij al een flinke staat van dronkenschap hebben bereikt. Een getuige had hem ‘in kennelijke staat’ in de buurt van de Voorstraathaven zien zwalken. De politie vermoedt dat hij vanaf een brug in het water is getuimeld. De man die ooit beschikte over miljoenen, de mooiste vrouwen, rondreed in een witte Rolls Royce en gekleed ging als een dandy, vindt zijn einde op de bodem van een ondiepe, modderige en vuile haven. Mensen die zijn loopbaan hebben gevolgd, noemen het een passend einde.

Elvis Presley

Joop Wilhelmus wordt in 1944 geboren te Dordrecht. Zijn vader is sportredacteur bij het communistische huisorgaan De Waarheid. Hij stuurt Joop al op jonge leeftijd naar socialistische verbroederingskampen in de DDR. Als 14-jarige duikt hij voor het eerst op in de krantenkolommen. In april 1957 meldt Het Vrije Volk over een schoolconcert: ‘De act van de avond was een optreden van Joop Wilhelmus die rock en rollend, springend, zwaaiend en swingend een interpretatie gaf van een optreden van Elvis Presley.’

In het boekje Joop Wilhelmus dat hij zelf omstreeks 1970 op de markt brengt, staat beschreven wat er na afloop van dat optreden gebeurde. Achter de kerk bedreef hij de liefde met ene Diny. Uit het 140 pagina’s tellende boekje blijkt dat hij al op zijn twaalfde de genoegens van de geslachtsgemeenschap had leren kennen.

Als provo opkomt laat Joop zijn haar groeien en wordt hij leider van provo Dordrecht. Daar oefent hij naar eigen zeggen een grote aantrekkingskracht uit op de ‘lekkere wijven’.

De ideeën van de nozems en vervolgens de hippies brengen hem op het pad van de seksuele vrijheid. Ook zal hij zich in interviews beroepen op de ideeën van Wilhelm Reich, de Oostenrijks-Amerikaanse psychiater en auteur van het boek The Sexual Revolution. Wilhelmus zal daarvan een van de grote voorvechters worden, met altijd een oog gericht op de eigen portemonnee.

Hij begint in 1968 het pornoblad Chick dat volgens hemzelf in 1971 een oplage bereikt van 140.000 exemplaren. Zijn vrouw Wilja verzorgt de brievenrubriek. Met dit blad en zijn opvallende

verschijning: lange blonde haren in een matje, bakkebaarden, witte pakken, dito laarzen en opvallend grote bril wordt Wilhelmus een bekende Nederlander. Geliefd bij de vrije jongens, maar gehaat bij burgermannen en feministen.

Het monogame huwelijk is volgens Wilhelmus vragen om problemen. Dat leidt alleen tot frustraties. ‘Ik geloof er helemaal niet in dat een kerel die voor zijn huwelijk met een heleboel vrouwen naar bed is geweest, na dat woordje “ja” op het stadhuis plotseling zijn polygame inslag is kwijtgeraakt.’ Als een verslaggever hem vraagt die stelling te onderbouwen, zegt Wilhelmus: ‘Zet een vent die vijf jaar getrouwd is in een stoel. Als zijn vrouw dan naakt voorbij loopt, doet hem dat niks. Hij zegt hoogstens dat ze een ochtendjas moet aantrekken. Maar zet daar nou eens een buurvrouw met een minirokje dat wat laat zien tegenover hem in een stoel. Dan gaat-ie steigeren.’

Chick bevat niet alleen pornografische verhalen en afbeeldingen. Wilhelmus laat ook deskundigen aan het woord die zijn ideeën over vrije liefde onderschrijven. Sommige ‘deskundigen’ zijn slechts een pseudoniem van Wilhelmus zelf, zoals drs. P. Rilke, socioloog, maar anderen, zoals de bekende PvdA-senator Brongersma, bestaan wel degelijk.

De Hoelahut

Eind jaren zestig ontdekt Wilhelmus in Utrecht de Hoelahut, een bij een verbouwing van een winkel aan de Oudegracht bij toeval ontdekte kelder. Er werden neppalmboompjes geplaatst en er werd een ‘strandje’ aangelegd waar gasten met een drankje kunnen uitrusten. Zo wordt de Hoelahut een luxe sauna. Naturisten krijgen daar een eigen blootavond. Overdag maakt Joop Wilhelmus opnames voor Chick. Een oud-werknemer van de Hoelahut: ‘Wilhelmus verdiende goed met dat blaadje van hem. Hij parkeerde zijn auto op de Oudegracht en aan het einde van de dag zat er een stapel parkeerbonnen op. Maar dat deerde hem niets. Onkosten van de zaak, noemde hij dat.’

Overdag probeerden de werknemers van de Hoelahut vanachter de palmboompjes een beeld te krijgen van de porno-opnames. ‘Het was dringen, maar soms kon je toch iets zien. En dat was toch wel lachen, eigenlijk.’

Een pornoblad alleen is hem niet goed genoeg. Om zijn ideeën van vrije liefde verder te verspreiden begint hij in een andere Utrechtse werfkelder aan diezelfde Oudegracht een ‘prikkelsociëteit’. Het is de eerste in wat volgens Wilhelmus een landelijke keten moet worden. Hier zijn echtparen welkom die aan partnerruil willen doen. Een leuk idee maar de praktijk is weerbarstig. Veel belangstelling is er niet voor. Het blijft bij die ene kelder in Utrecht.

Het Chick-arrest

De eerste helft van de jaren zeventig is misschien wel het hoogtepunt van de ‘alles-moet-kunnen’ beweging en de doorbreking van alle taboes. Niet alleen Wilhelmus maar ook Peter Müller met zijn blad Candy profileren zich als helden van de seksuele revolutie. Daarbij geholpen door politie en justitie die zo nu en dan een inval doen en de oplage van een van de bladen in beslag nemen.

De inbeslagnames leiden tot het oplaaien van de discussies rond pornografie. Zijn de afbeeldingen in Chick ‘aanstotelijk voor de eerbaarheid’ in de zin van de wet? Uiteindelijk komt deze vraag op tafel te liggen bij de Hoge Raad. Dit allerhoogste rechtsorgaan van ons land komt in november 1970 met het Chick-arrest. Als het gaat om eerbaarheid moeten we volgens de raadsheren kijken naar wat bij een meerderheid van het Nederlandse volk aan opvattingen op dit punt leeft. Een wat vage omschrijving die de Hoge Raad uiteindelijk brengt tot het oordeel dat indirecte aanstoot niet kan leiden tot een veroordeling. Wilhelmus gaat vrijuit. De voorvechter van de seksuele revolutie heeft een belangrijke slag gewonnen.

Met alle publiciteit stijgt de oplage van Chick en neemt de kwaliteit van het fotomateriaal toe. Het amateurisme van de begindagen verdwijnt. Chick publiceert hoogwaardig materiaal dat afkomstig is uit de VS en Denemarken. Van vage, amateuristische foto's is geen sprake meer. Chick publiceert keiharde foto's, die niets aan de verbeelding overlaten.

Cash

Financieel loopt Wilhelmus binnen. Om de haverklap loopt hij bij bekende autodealer Hessing in Bilthoven binnen om een Thunderbird of Firebird aan te schaffen. Die auto's worden contant betaald met de bundels die Wilhelmus in een koffer bij zich heeft. Het is de tijd dat de autodealers bij justitie nog geen melding hoeven te doen van ongebruikelijke transacties.

Sowieso betaalt Wilhelmus het liefst alles cash. Ook huizen. In de jaren zeventig verhuist hij met zijn gezin een keer of zeventien. Soms gedwongen: dan had hij justitie weer eens achter zich aan. Soms omdat hij elders een nog mooiere villa had gezien. Vanwege de fiscale voordelen verblijft hij langere tijd in België. Daar is hij onbereikbaar voor de Fiod, de fiscale opsporingsdienst. Maar dit land heeft weer als nadeel dat de autoriteiten er nog preutser zijn dan in Nederland. Het is veel te gevaarlijk om fotomateriaal thuis te houden. Erg onpraktisch voor een uitgever van porno. Ook de huizen in België worden cash betaald. Daar komt geen notaris aan te pas.

In een na zijn dood verschenen portret in Het Parool zegt zijn ex-vrouw Wilja over die periode dat met de aankoop van huizen en auto's veel geld verloren is gegaan. 'Uitgerekend wij kochten een maandag-Rolls Royce, niets dan ellende hebben we ermee gehad. Aan de kook, midden in Parijs. Tja, die werd dan weer verkocht met een ton verlies, zo ging dat. En dan hadden we nog een boekhouder die ons flink heeft getild.'

Het was niettemin een spannend leven, zegt ze, daags na de begrafenis. 'Joop bedacht altijd wat. Hij kon opbellen: breng Bianca (de oudste dochter) maar naar jouw zus, wij gaan naar Parijs. Hij nam ons mee in een Rolls Royce met chauffeur op vakantie naar Zwitserland. Bestelde Rothschild-wijnen van duizend gulden per fles. Hij kocht duizenden platen, tienduizenden boeken, waaronder veel science fiction. Bij verhuizingen bleven die ten slotte steeds in de dozen. We hebben ongelooflijke pieken gehad en vreselijk diepe dalen. De meeste mensen leven een stuk rustiger. Het waren tropenjaren. Joop was heel veeleisend en dominant.' Hij heeft zo veel overtuigingskracht dat zijn ex-vrouw het maar goed vindt dat hij nooit een sekte is begonnen.

Fuckorama's

Joop Wilhelmus raakt in het blikveld van dr. Lex van Naerssen, die aan de universiteit van Utrecht seksuologie doceert. Ook de in 1941 te
Bandung geboren Van Naerssen is een voorvechter van de vrije liefde. Hij organiseert zogeheten 'fuckorama's': studenten worden in een zaal gepropt waar ze pornofilms moeten bekijken. Hij nodigt Joop Wilhelmus uit als gastdocent.

Dit docentschap leidt tot een storm van publiciteit. In de Tweede Kamer worden vragen gesteld. Maar de minister van Onderwijs heeft geen middelen om Wilhelmus van de campus te verbannen. Het gastdocentschap was een privé-initiatief van Van Naerssen en niet van het College van Bestuur. Wilhelmus noemt zich vanaf dit moment 'docent' en bazuint zelfs rond dat hij een leerstoel heeft. Zijn imperium is inmiddels ondergebracht aan een kerstboom van bv's. Publiciste Karin Spaink schrijft hierover eind jaren tachtig: 'Heb je ooit geprobeerd Joop Wilhelmus, de uitgever van Chick, te lokaliseren? Ik wel. Nergens in het blad staat een adres, de postbusnummers horen bij bv's die onderdeel zijn van bv's die op hetzelfde postbusnummer zitten als… Exit procedure. Het lijkt me

niet veel gevraagd van de Nederlandse wetgever om van pornoproducenten, nu de handel geheel en al gelegaliseerd is, te eisen dat ze openheid verschaffen over hun beheersstructuur en hun financiële reilen en zeilen. Een kwestie van economisch recht en fiscale plicht, dunkt me.'

Maar de fiscale plicht is Joop Wilhelmus onbekend. De man die altijd cash op zak heeft, huizen en auto's contant afrekent, is niet iemand van de boekhouding. En dat is zacht uitgedrukt. In zijn hele levenshouding past niet het idee van een Belastingdienst. Maar die weet Wilhelmus wel te vinden. Als zijn betalingsachterstand is opgelopen tot ruim een miljoen gulden, neemt de fiscus hem in gijzeling. Uiteindelijk weet hij een akkoord met de Belastingdienst te bereiken. Kort daarvoor is hij ook aangehouden wegens een pornoaffaire in Arnhem, waarbij foto's zijn gemaakt van een twaalf jaar oude tweeling. De media spreken schande van de zaak, maar Wilhelmus spreekt van 'familieseks', een taboe dat maar eens eindelijk verbroken moet worden.

De opnames van de twee twaalfjarigen hebben te maken met zijn nieuwe blad: Lolita, genoemd naar de omstreden roman van de Russisch-Amerikaanse schrijver Vladimir Nabokov. In Lolita publiceert Wilhelmus foto's van jonge meisjes. Soms doet hij zelf een fotosessie en vergrijpt hij zich aan de meisjes. In een interview zegt Wilhelmus met het blad te zijn begonnen omdat hij gelooft in de creatie van een 'nieuwe mens'. Vrije seks in de familie maakt daar deel van uit. Niet voor niets bevat Lolita naast verhalen van incestueuze handelingen, afbeeldingen van volwassenen die seks hebben met kinderen. Er komen weer invallen maar Wilhelmus weet er een draai aan te geven. De voorvechter zegt dat seks goed, ja zelfs heilzaam, is voor kinderen.

Nazi-parafernalia

Eind jaren zeventig zet de ondergang in. De seksmarkt raakt versnipperd. De pornofilm komt op. Thuis kunnen mensen een pornovideo draaien. Wilhelmus verkoopt de Amsterdamse uitgave van Chick aan zijn zakenpartner Jan Wenderhold. Zelft behoudt hij de Dordtse Chick waarin hij fel tekeergaat tegen feministen en de blijf-van-mijn-lijfhuizen waarvan hij zelfs de geheime adressen publiceert.

Volgens een necrologie in Het Parool ontwikkelt Wilhelmus een fascinatie voor Hitler: 'Keerde hij zich in Chick tegen de "Holocaust-industrie", binnenshuis begonnen de nazi-parafernalia zich op te stapelen. Hij droeg een ring die nog van Himmler zou zijn geweest en tegen de wand hingen metershoge, originele en dus kostbare SS-banieren. Hij had redevoeringen van Hitler op langspeelplaat en bleek al onmiddellijk na aankoop in staat SS-strijdliederen, die hij nooit eerder had gehoord, mee te zingen. Na een bezoek aan een hypnotiseur was voor Joop Wilhelmus vast komen te staan dat hij in een vorig leven Duits soldaat was geweest, gesneuveld in 1941. Het nazi-gedweep deed zijn ouders, altijd beginselvast gebleven in de communistische leer, groot verdriet; ze kwamen minder vaak langs. Als aspirant-kopers langskwamen om het huis te bezichtigen, werden de wanden wel leeggehaald.'

Want verkopen moet Wilhelmus. Waar eerst het geld met bakken binnenkomt en met bakken weer verdwijnt is nu alleen sprake van het laatste. Noodgedwongen verkoopt hij zijn Chick-deel aan drukker Arnold Veerkamp. Het Amsterdamse Seksmuseum koopt voor drieduizend gulden per stuk zes softerotische schilderijen van de Britse schilder Nicholas Treadwell.

Maar ook tijdens zijn neergang weet hij de publiciteit te halen. Een nieuwe affaire brengt hem weer terug in de schijnwerpers. Wilhelmus zou betrokken zijn bij het nudistenblad Helios. Ouders beginnen een rechtszaak tegen het blad nadat ze daarin foto's van hun jonge kinderen hebben aangetroffen. Wilhelmus wordt niet vervolgd. Hij kan aantonen dat hij er niets mee te maken heeft.

Wel heeft hij een fascinatie voor kinderen. Niet voor niets is hij Lolita begonnen. Maar ook zijn eigen kinderen ontkomen niet aan de gretige camera waarmee vader hen achtervolgt als het hele gezin naar een naaktstrand gaat. Zijn ex-vrouw Wilja in Het Parool: ‘Ik en de kinderen hadden daar meestal helemaal geen zin in. “Pa moet zeker weer schieten.” Die camera’s waren toen nog levensgroot. Het was een beetje gênant, bovendien vonden ik en mijn dochters het helemaal niet prettig om daar in ons blootje te zitten.’

In 1980 krijgt hij het aan de stok met NRC-columniste Emmy van Overeem en actiegroep De Verschrikkelijke Sneeuwvrouw. In Chick heeft Wilhelmus opgeroepen tot bestorming van de blijf-van-mijn-lijfhuizen. Het is niet zijn eerste scheldpartij richting deze opvang.

Tegenbeweging

Ruzie met feministen, een instortend imperium en… een veranderende tijdgeest. Het tij begint te keren. Leek het er bijna op of seks met jonge kinderen uit het wetboek van strafrecht zou worden gehaald, nu komt een tegenbeweging op gang.

Begin jaren tachtig besteden met name in de VS media aandacht aan kinderpornografie. Juli 1984 valt de Amsterdamse politie seksshops binnen. Volgens woordvoerder Klaas Wilting is de zaak ‘volkomen uit de hand gelopen’. Hij zegt dat er in die sector miljoenen guldens omgaan. Volgens mediaberichten wordt acht kubieke meter aan kinderporno in beslag genomen. In werkelijkheid is het veel minder, maar de toon is gezet.

Dan volgt enkele maanden later in de Verenigde Staten een hoorzitting van de Senaat. In Amsterdam zouden veilingen plaatsvinden waarop kinderen worden verhandeld voor seksuele handelingen, stellen senatoren. Van alle pornografie zou maar liefst 50% bestaan uit kinderporno. En daarvan wordt veel geproduceerd in Nederland. Nog diezelfde maand november trekt een delegatie van de Senaat naar het zondige land aan de Noordzee om daar de overheid onder druk te zetten.

Dan is er in 1987 nog eens de affaire-Oude Pekela. Tientallen kinderen zouden zijn verdoofd, misbruikt en gefilmd door als clowns vermomde kinderpornografen. Van het hele verhaal blijkt uiteindelijk niets te kloppen, maar weer is de toon gezet. In nog geen tien jaar is het hele denken over kinderen en seks totaal veranderd. Van het tedere karakter van pedofiele relaties hoor je steeds minder mensen.

Van Wilhelmus, die nota bene in de VS wordt genoemd als een producent van kinderporno, wordt dan al enige tijd niet veel vernomen. Begin jaren tachtig zet hij het tijdschrift Oud-Dordrecht op poten, een historisch blad. Het wordt geen succes.

Zelfdestructie

Joop Wilhelmus wordt dik, slonzig. Zijn lange haren worden vet en vaal. Hij gaat drinken, zwaar drinken. Zijn ex-vrouw Wilja: ‘Hij zat vaak in de kroeg, kwam om de andere dag dronken thuis. Hij draaide dan keiharde rock ’n roll, was agressief, maar beperkte zich tot schelden. Het was een soort zelfdestructie. Hij heeft sowieso altijd gedacht dat hij niet ouder dan veertig zou worden.’

Soms komt hij helemaal niet thuis. Zit hij bij een of ander vriendinnetje. Tot hij weer terugkeert bij zijn gezin. Maar onderhouden doet hij zijn vrouw en kinderen (drie dochters en een zoon) niet. Zijn vrouw vraagt een uitkering aan. Soms neemt Wilhelmus een kleurentelevisie of andere grote cadeaus mee. De rijke jongen wil hij graag blijven uithangen.

Wilja: ‘Er is altijd een bepaalde band tussen ons gebleven. Ik was stikjaloers, maar we waren zo lang bij elkaar geweest, we hadden zo veel meegemaakt, er is altijd iets gebleven. We waren complementair. Hij was de vrije vogel, ik het burgertrutje dat de rekeningen betaalde. Als ik alleen zijn vrouw was gebleven, dan had het gekund, maar moeder en echtgenote tegelijk, dat werd te zwaar.’

Hoe zwaar blijkt als zijn tweede dochter Walpurga (!) eind 1991 met het verhaal naar de politie stapt dat ze door haar vader is verkracht. De twee andere dochters komen met soortgelijke verhalen.

Op 8 januari 1992 wordt Joop Wilhelmus op Schiphol door de politie bij terugkeer uit Spanje uit het vliegtuig gehaald. Weer vindt hij hem thuis huiszoeking plaats. Politiemensen vinden fotomateriaal dat als kinderporno wordt betiteld.

Wilhelmus ontkent ten stelligste dat hij zijn eigen dochters heeft misbruikt en in het interview dat zijn ex-vrouw kort na de begrafenis van Wilhelmus geeft aan Het Parool zeggen ook zij en haar dochter Bianca dat Joop ten onrechte is veroordeeld. Maar dat is achteraf. In eerste instantie wordt de voormalige Chick-uitgever na een eis van vier jaar cel veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertien maanden. Van alle aanklachten is alleen bewezen geacht dat hij zijn jongste dochter Iris heeft misbruikt. Dit ondanks een doktersattest waaruit blijkt dat haar maagdenvlies intact is. Het attest is door advocaat mr. L. Hartkamp aan de rechtbank overhandigd.

Wilhelmus gaat, tegen de zin van zijn raadsman, in hoger beroep. Hij neemt strafpleiter Piet Doedens in de arm, maar dit levert hem weinig op. Hij wordt veroordeeld tot vier jaar cel. Later bekrachtigt de Hoge Raad dat vonnis. De vrije vogel belandt achter tralies.

Vuile vingers

Daar schrijft hij een manuscript van 600 pagina’s. Uitgever Martin Ros krijgt het onder ogen. In Het Parool zegt hij daarover: ‘Ik zag er wel een boek in, maar ik had ook mijn bedenkingen. Het is zijn visie op de hele affaire, alles wordt op zijn manier weerlegd. Ik heb niet de indruk dat hij loog, maar het is wel his side of the hill. Hij had natuurlijk zeer dubieuze kanten, hij is onmiskenbaar afgezakt, hij heeft vuile vingers gemaakt. Hij zat aan die kinderen, maar ik geloof niet dat het heel erge incest was. En hij beschreef zijn heel persoonlijke geschiedenis, waaruit zijn anarchistische opstelling in sexualibis voortkwam. Het was verward, hilarisch en aangrijpend.’ Van een uitgave zal het nooit komen.

In de gevangenis ontwikkelt dochter Bianca eindelijk een normale relatie met haar vader. Wekelijks brengt ze hem een bezoek. Ze ziet hoe zijn bravoure ongebroken is. Waar pedofielen normaliter worden beschouwd als het laagste van het laagste is Joop Wilhelmus in de gevangenissen van Rotterdam en Scheveningen de bink. ‘Op den duur ging je denken zoals hij, daar zorgde hij wel voor,’ zegt Bianca.

Op donderdag 8 september 1994 komt hij vervroegd vrij. ’s Morgens om acht uur. Een vriend haalt hem af. Samen rijden ze naar Amsterdam om geld op te halen bij een oude zakenrelatie. Alleen keert Joop per taxi terug naar Dordrecht, waar hij het op een zuipen zet. De laatste die hem spreekt is Bianca. ’s Avonds om tien uur belt hij haar op. Maar hij is te dronken om zich verstaanbaar te maken.

Hij wordt in stilte begraven.

Uit Koud bloed nr.17, 2012